

DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNA WIOŚ W POZNANIU

1. Informacje ogólne

Działalność inspekcyjna, prowadzona w oparciu o plan kontrolny, polega na kontrolowaniu podmiotów w zakresie wypełniania wymogów ochrony środowiska. W ciągu roku przeprowadzane są kontrole planowe (kompleksowe, sprawdzające) oraz interwencyjne. Łączna liczba przeprowadzanych kontroli kształtuje się na poziomie 1600 w ciągu roku.

Planowanie kontroli sporządzane jest w oparciu o:

- *Ogólne kierunki działania Inspekcji Ochrony Środowiska i Wytoczne do planowania działalności IOŚ* określone przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska;
- uwarunkowania i potrzeby lokalne uwzględniające specyfikę regionu województwa wielkopolskiego;
- konsultacje prowadzone z administracją samorządową wszystkich szczebli na terenie województwa;
- własne rozpoznanie głównych zagrożeń ekologicznych dla środowiska na terenie województwa.

Ponadto każdego roku realizowane są cykle kontrolne w skali kraju, koordynowane przez Głównego Inspektora Ochrony Środowiska. W roku 2002 prowadzone był jeden cykl kontrolny na temat *Przestrzeganie wymagań ochrony środowiska przez wybrane supermarkety*.

W ramach kontroli planowych (kompleksowych i sprawdzających), a także w zależności od potrzeb i uwarunkowań, od kontroli pozaplanowych (interwencyjnych, inwestycyjnych, na wniosek innych organów) realizowane są wspólne kontrole z innymi służbami, jak np. z Policją, Inspektoratem Nadzoru Budowlanego, Inspektoratem Sanitarnym, Inspektoratem Weterynarii, Inspektoratem Ochrony Roślin czy Państwową Strażą Pożarną.

Przyczynami interwencji są najczęściej nielegalne działania podmiotów gospodarczych w zakresie ochrony środowiska, tj. m.in. niewłaściwa gospodarka wodno-ściekowa, odpadami, przekroczenia standardów emisyjnych we wszystkich komponentach środowiska, niedotrzymywanie warunków decyzji administracyjnych udzielających pozwoleń na korzystanie ze środowiska.

Na skutek kontroli, w wyniku których stwierdzono nieprawidłowości, uchybienia i wykroczenia w stosunku do obowiązującego prawa podejmowane są pokontrolne działania dyscyplinujące w postaci: zarządzeń pokontrolnych, ukarania mandatami, wniosków o ukaranie winnych kierowanych do sądów grodzkich, wniosków i wystąpień do organów administracji samorządowej i rządowej, wymierzenia kar administracyjnych w drodze decyzji. W przypadku stwierdzenia czynu o znamionach przestępstwa Wielkopolski Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska (WWIOŚ) kieruje sprawę do organów ścigania.

Uwzględniając powyższe kryteria do realizacji planu kontroli w roku 2002 przyjęto następujące cele działalności kontrolnej:

- ocenę prawidłowości postępowania z odpadami, w tym odpadami niebezpiecznymi;
- ocenę realizacji obowiązków wynikających z przeciwdziałania poważnym awariom;
- ograniczenie zanieczyszczeń emitowanych do powietrza ze źródeł energetycznych i technologicznych;
- ocenę przygotowania zakładów do spełniania nowych wymagań ochrony środowiska, w szczególności wynikających z wdrażania dyrektywy IPPC;
- likwidację odprowadzania do środowiska nieczyszczonych lub niedostatecznie oczyszczonych ścieków;
- ograniczanie uciążliwości związanych z ponadnormatywną emisją hałasu;
- wypełnianie przez inwestorów wymagań ochrony środowiska;
- ocenę poprawności postępowania z odpadami przetwórstwa mięsnego podstawowej produkcji rolnej;
- ocenę przestrzegania przepisów dotyczących odpadów opakowaniowych opakowaniowych przepisów o opłacie produktowej i depozytowej;
- ograniczanie wpływu na środowisk zakładów przemysłu rolno – spożywczego;
- ograniczanie uciążliwości dla środowiska obiektów Wojska Polskiego;
- ocenę wypełniania przez podmioty gospodarcze obowiązku dotyczącego naliczania opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska;
- przestrzeganie przepisów dotyczących transgranicznego przemieszczania odpadów z uwzględnieniem zezwoleń wydawanych przez GIOŚ;
- przestrzeganie wymogów ochrony środowiska przez przedsiębiorców prowadzących chemiczną obróbkę i pokrywanie powierzchni metali oraz innych materiałów;
- ograniczanie uciążliwości dla środowiska obiektów małych stacji paliw i lokalnych dystrybutorów;

- ochrona zasobów wód, w szczególności podziemnych, stanowiących źródło zaopatrzenia ludności w wodę do picia.

W związku z transpozycją prawa polskiego do prawa Unii Europejskiej na inspekcję zostają nakładane nowe zadania i to zarówno w sferze kontrolnej, jak i zakresu badań stanu środowiska.

Wymusza to zaplanowanie i wdrożenie szeregu działań, które mają na celu dostosowanie organizacji i funkcjonowania WIOŚ do wymagań ustawowych. Niezbędnym staje się prowadzenie kontroli m.in. w zakresie emisji promieniowania niejonizującego, realizacji zobowiązań i wymagań decyzji udzielających pozwolenia zintegrowanego (dla instalacji zakwalifikowanych do IPPC), oceny stanu wód powierzchniowych pod kątem życia ryb, skorupiaków i mięczaków, oceny spełniania wymogów ochrony środowiska przez gospodarstwa wdrażające zasady rolnictwa ekologicznego, wymagań związanych z ochroną warstwy ozonowej, wymagań w stosunku do gospodarki opakowaniami i odpadami opakowaniowymi.

2. Statystyka kontroli

WIOŚ w Poznaniu prowadzi ewidencję podmiotów gospodarczych podlegających systematycznej kontroli. Analizując dane za lata 2001–2002 dotyczące liczby podmiotów o istotnym znaczeniu dla środowiska nie obserwuje się większych zmian w tym zakresie. W roku 2001 w ewidencji Inspektoratu znajdowało się 5034 jednostek, natomiast na dzień 31.12.2002 roku – 5161 jednostek. Zauważalny jest niewielki wzrost ilości jednostek zarejestrowanych, tj. o 2,5%. Liczba podmiotów w ewidencji zmienia się w zależności od uwarunkowań na rynku oraz od ustaleń i rozpoznania prowadzonego na bieżąco przez inspekcję.

Łącznie w roku 2002 na terenie województwa wielkopolskiego przeprowadzono 1543 kontrole, które objęły 1399 użytkowników. W ogólnej ilości kontroli 214 (15% wszystkich kontroli) stanowią kontrole interwencyjne, które w większości przypadków dotyczyły głównie uciążliwości związanej z jednym komponentem (kilka interwencji dotyczyło jednak dwóch i więcej komponentów).

Sprawdzanie wymagań ochrony środowiska odbywało się między innymi poprzez wykonywanie pomiarów kontrolnych ilości i jakości wprowadzanych do środowiska substancji. Wśród przeprowadzonych kontroli wykonano 753 kontrole z pomiarami. Specyfiką prowadzonego nadzoru nad przestrzeganiem wymogów ochrony środowiska jest niejednokrotnie konieczność wykonania kilku kontroli w tym samym zakładzie w okresie roku. Dlatego liczba przeprowadzonych kontroli jest większa niż liczba skontrolowanych podmiotów.

Dla porównania w poniższej tabeli podano dane obrazujące kształt ewidencji w latach 1999–2002.

Tabela 1.

Ewidencja zakładów w WIOŚ Poznań na przestrzeni lat 1999–2002

Zakres	Ilość w roku			
	1999	2000	2001	2002
Zakłady ujęte w ewidencji	4797	4711	5034	5161
Zakłady skontrolowane	1474	1427	1395	1399
Udział zakładów skontrolowanych do ujętych w ewidencji w %	30,7	30,3	27,7	27,1

Na terenie województwa wielkopolskiego w roku 2002 znajdował się jeden zakład przemysłowy zaliczony do najbardziej uciążliwych w skali kraju, tzw. „Lista 80”. Są to Zakłady Chemiczne LUBOŃ S.A. w Luboniu. Zakłady Chemiczne LUBOŃ S.A. posiadają uregulowany stan formalnoprawny w zakresie korzystania ze środowiska. Głównym problemem ekologicznym występującym obecnie jest istniejące na terenie zakładu składowisko ługów pokrystalicznych.

W skali województwa Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska objął szczególnym nadzorem 16 jednostek organizacyjnych, ustalając ich listę według kryteriów:

- zakłady znacząco, negatywnie wpływające na środowisko (m.in. wpływ potwierdzony wysokimi karami łącznymi), a w tym także takie, które zmierzają do poprawy negatywnego oddziaływania na środowisko poprzez podjęte inwestycje,
- zakłady, w których na skutek nieustabilizowanego procesu technologicznego ciągu roku zdarzają się, krótsze lub dłuższe, okresy przekroczeń dopuszczalnych parametrów,
- zakłady, które nie przekraczają norm ochrony środowiska, ale ze względu na potencjalne zagrożenie w przypadku wystąpienia poważnych awarii, mogą spowodować znaczne szkody w środowisku.

Poniżej przedstawiono wykaz zakładów pod szczególnym nadzorem ustalonych przez WIOŚ w Poznaniu na rok 2002:

1. Zespół Elektrociepłowni Poznańskich EC II Karolin
2. Poznańskie Wodociągi i Kanalizacja – Centralna Oczyszczalnia Ścieków w Koziegłowach
3. Poznańskie Wodociągi i Kanalizacja – Lewobrzeżna Oczyszczalnia Ścieków Poznań, ul. Serbska
4. PKN ORLEN S.A. Oddział w Poznaniu ul. Średzka, podległy pod PKN ORLEN S.A. w Płocku
5. Zespół Elektrowni „Pątnów-Adamów-Konin”
6. Huta Aluminium „Konin”
7. PPHU „Konspol-Bis” w Słupcy
8. Regionalna Spalania Odpadów Szpitalnych w Wojewódzkim Szpitalu Zespolonym w Lesznie
9. Odlewnia Żeliwa „Śrem” w Śremie
10. Zakłady Przemysłu Ziemniaczanego „Zetpezet” Sp. z o.o. w Pile
11. Odlewnia Żeliwa „Drawski” S.A. w Drawskim Młynie
12. Jednostka Wojskowa 3515 w Pile
13. „Mercar” Sp. z o.o. w Poznaniu – Zakład Przerobu Olejów Przepracowanych w Witaszyczkach, gmina Jarocin
14. Fabryka „WAGON” S.A. w Ostrowie Wlkp.
15. „POLIFARB” Kalisz S.A.
16. Wielkopolskie Zakłady Farmaceutyczne „BIO-WIN” SA w Murowanej Goślinie.

Ponadto szczególną uwagę w trakcie działań kontrolnych objęte są zakłady zaliczane do przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko oraz instalacje, których funkcjonowanie może powodować znaczne zanieczyszczenie poszczególnych elementów przyrodniczych albo środowiska jako całości, czyli te, dla których prowadzący musi uzyskać pozwolenie zintegrowane, zwane także instalacjami typu IPPC.

Strukturę kontroli przeprowadzonych na przestrzeni lat 1999–2002 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2.

Struktura kontroli przeprowadzonych przez WIOŚ w Poznaniu w latach 1999–2002

Rodzaj kontroli		Ilość w roku			
		1999	2000	2001	2002
Łącznie w tym:	Ogółem	1636	1671	1562	1543
	w tym z pomiarami lub poborem prób do analizy	699	721	731	753
podstawowe	Ogółem	534	548	461	480
	w tym z pomiarem	117	133	97	98
sprawdzające	Ogółem	823	851	841	849
	w tym z pomiarem	480	463	529	539
interwencyjne	Ogółem	279	272	260	214
	w tym z pomiarem	102	125	105	116

Tabela 3.

Instrumenty prawno-administracyjne wykorzystywane przez WIOŚ w Poznaniu w latach 1999–2002

Zastosowany instrument prawno-administracyjny	Ilość w roku			
	1999	2000	2001	2002
Zarządzenia pokontrolne	1016	1080	996	1039
Wnioski do organów ścigania	3	12	6	2
Wnioski do sądów grodzkich (kolegów ds. wykroczeń)	21	33	27	13
Mandaty karne	63	142	84	44
Wnioski do organów administracji	165	275	188	230
Wszczęte postępowania egzekucyjne	30	85	83	57
Decyzje wymierzające kary jednostkowe	817	678	544	495
Decyzje wymierzające kary łączne	494	478	516	395
Decyzje odraczające kary	69	107	99	68
Decyzje o rozłożeniu kary na raty	11	5	8	4
Decyzje ustalające koszty poboru prób i wykonania pomiarów i analiz	403	399	497	449

Tabela 4.

Wysokość kar za przekroczenia ustalonych warunków korzystania ze środowiska latach 1999–2002

Charakter decyzji	Wymiar w zł w roku			
	1999	2000	2001	2002
Kary łączne za przekroczenia ustalonych warunków korzystania ze środowiska – ogółem, w tym:	9.567.501,7	9.272.873,9	7.441.048,2	4.272.116,5
Kary łączne za wprowadzanie do wód lub do ziemi ścieków nieodpowiadających wymaganym warunkom	4.267.158,6	5.962.948,6	4.773.473,0	1.429.012,5
Kary łączne za przekroczenia ustalonych warunków poboru wody oraz za piętrzenie wody wyższe od dozwolonego	-	1.500,5	-	-
Kary łączne za przekroczenie dopuszczalnej emisji do powietrza	3.476.539,6	1.409.550,3	524.407,2	605.922,9
Kary łączne za przekroczenie dopuszczalnego poziomu emisji hałasu	528.062,5	697.590,9	1.021.467,4	392.054,7
Kary łączne za składowanie odpadów	1.295.741,0	1.201.283,6	1.121.700,6	1.845.126,4
Łącznie kary odroczone	7.043.550,1*	8.480.236,3*	8.366.634,9*	2.301.608,2

* wymiar łącznie z karami odroczonymi za lata poprzednie

W wyniku uchybień w działalności jednostek organizacyjnych stwierdzonych na skutek kontroli przeprowadzonych w roku 2002, WIOŚ w Poznaniu korzystał z przysługujących mu instrumentów prawnych przedstawionych w tabelach 3 i 4.

Pozytywne skutki prowadzonych działań kontrolnych są odczuwalne i w ostatnim dziesięcioleciu przyniosły określone korzyści, których efekty są wypadkową poprawy jakości stanu środowiska w województwie wielkopolskim.

3. Działalność WIOŚ w Poznaniu w zakresie udziału w procesie inwestycyjnym

Na szczególną uwagę zasługuje powiązanie kompetencji organów budowlanych i służb ochrony środowiska w procesie inwestycyjnym oraz w planowaniu przestrzennym.

W oparciu o art. 56 ustawy Prawo budowlane oraz art. 76 ustawy Prawo ochrony środowiska i art. 20 ust. 3 ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska, w roku 2002 WIOŚ w Poznaniu uczestniczył w kontrolach mających na celu ocenę wybranych inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko, pod kątem spełniania wymagań ochrony środowiska. W 52 przypadkach wstrzymano oddanie do eksploatacji urządzeń i obiektów.

4. Przeciwdziałania wystąpieniu poważnych awarii

Od października 2001 roku na skutek wprowadzenia w życie ustawy Prawo ochrony środowiska oraz zmian do ustawy o Inspekcji Ochrony Środowiska zmianie uległa kwalifikacja określonych zdarzeń z nadzwyczajnych zagrożeń środowiska na poważne awarie, a w konsekwencji modyfikacji uległy także zapisy dostosowujące zadania Inspekcji w zakresie poważnych awarii.

Poważna awaria, zgodnie z definicją ustawową, *to zdarzenie, w szczególności emisja, pożar lub eksplozja powstałe w trakcie procesu przemysłowego, magazynowania lub transportu, w którym występuje jedna lub więcej substancji niebezpiecznych prowadzących do natychmiastowego powstania zagrożenia życia lub zdrowia ludzi lub środowiska lub powstania takiego zagrożenia z opóźnieniem.*

Zgodnie z ustawowymi kompetencjami do zadań Inspekcji Ochrony Środowiska należy inicjowanie działań tworzących warunki zapobiegania poważnym awariom oraz usuwania ich skutków i przywracania środowiska do stanu właściwego.

W związku z tym w zakresie poważnych awarii organy IOŚ są zobowiązane do:

- przeciwdziałania poważnym awariom;
- podejmowania działań określonych prawem kierunkami przypadku wystąpienia poważnej awarii;

- współdziałania, w określonym zakresie, w akcjach zwalczania poważnych awarii z organami właściwymi do jej prowadzenia;
- prowadzenia rejestru poważnych awarii.

Działalnością kontrolną WIOŚ w Poznaniu w zakresie przeciwdziałaniom poważnym awariom objęte zostały podmioty zarejestrowane jako zakłady o zwiększonym i dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii, a także będące potencjalnymi sprawcami poważnych awarii, które obracają substancjami niebezpiecznymi poniżej progów pozwalających na zaliczenie ich do zakładów o zwiększonym ryzyku.

Kontrole miały na celu identyfikację zagrożeń, rozpoznanie stanu ilościowo-jakościowego materiałów niebezpiecznych, ocenę stanu zabezpieczenia źródeł zagrożenia, ocenę podejmowanych działań pod kątem zminimalizowania wystąpienia potencjalnego zagrożenia, ocenę organizacji i przygotowania sprzętowego służącego zwalczaniu i usuwaniu skutków awarii we własnym zakresie.

W wyniku przeprowadzonych działań kontrolnych i rozpoznawczych zweryfikowano prowadzoną przez WIOŚ w Poznaniu listę potencjalnych sprawców poważnych awarii. W roku 2002, w porównaniu do roku 2001 – liczba potencjalnych sprawców poważnych awarii zwiększyła się o 4 jednostki organizacyjne, ze 117 do 121, przy czym 8 zakładów zaliczono do zakładów dużego ryzyka (ZDR) i 16 do zakładów zwiększonego ryzyka (ZZR).

Wykreślenie zakładów nastąpiło z powodów likwidacji części instalacji lub likwidacji podmiotu i są to jednostki:

1. Baza Paliw PKN ORLEN w Lesznie;
2. Baza Paliw PKN ORLEN w Gostyniu;
3. Zakład Drobiarski „BEFRAPOL” w Obornikach.

Po dokonaniu oceny warunków kryterialnych na listę wpisano natomiast jednostki:

1. Wyborowa S.A. Zakład Produkcji Spirytusu w Poznaniu;
2. Zakłady Mięsne „POZMEAT” w Poznaniu Zakład Ubojowo-Przetwórczy w Gądkach;
3. PROGAS Eurogaz Kłodawa w Kłodawie;
4. Rurociąg naftowy produktów finalnych Płock – Ostrów Wlkp. PKN ORLEN;
5. Rurociąg przesyłowy PERN – Kopalnia Góra PKN ORLEN w Płocku;
6. „JKO” Kompania Drobiarska w Augustowie, powiat grodziski, gmina Wielichowo;
7. Baza Materiałowo-Techniczna w Toruniu, Baza w Dolaszewie gmina Szydłowo, powiat Piła.

Działania kontrolne pod kątem przeciwdziałania poważnym awariom prowadzone były w uzgodnieniu z organami PSP. Przeprowadzono kontrole w 64 jednostkach ujętych na liście potencjalnych sprawców, przy czym 18 kontroli prowadzonych było wspólnie z przedstawicielami PSP oraz 24 kontroli interwencyjnych (w tym 3 zdarzeń poważnych awarii). W zakresie przeciwdziałania poważnym awariom wydano 113 zarządzeń pokontrolnych zawierających 324 obowiązki, z czego w roku 2002 zrealizowano 182 (termin realizacji 74 obowiązków upływa w roku 2003). Najczęściej stwierdzano uchybienia pod kątem braku wymaganych uregulowań formalnoprawnych, spełniania wymagań przepisów przez władających stacjami paliw, braku zabezpieczeń powierzchni ziemi przed ewentualnymi wyciekami różnorodnych substancji mogących powodować zagrożenie (w konsekwencji zagrożenie dla środowiska gruntowo-wodnego), braku zabezpieczeń zbiorników magazynowych przeznaczonych dla różnorodnych substancji przed niekontrolowanymi wyciekami do środowiska, braku możliwości monitoringu stanu środowiska gruntowo-wodnego.

W roku 2002 do poważnych awarii zakwalifikowano 3 zdarzenia (z 24 zgłoszonych), a dla porównania w roku 2001 – 6 zdarzeń. Zarejestrowane zdarzenia wystąpiły na skutek:

- wycieku oleju napędowego z rozszczelnionej instalacji paliwowej autocysterny i w konsekwencji zanieczyszczenia środowiska gruntowo-wodnego – zdarzenie z dnia 18.06.2002, pomiędzy miejscowościami Krajanka i Żeleźnica;
- wycieku oleju opałowego w wyniku wypadku drogowego autocysterny i w konsekwencji zanieczyszczenia środowiska gruntowo-wodnego – zdarzenie z dnia 31.07.2002 na drodze krajowej nr 10 pomiędzy miejscowościami Jastrowie i Ptusza;
- wypadku autocysterny przewożącej 19 m³ benzyny i 10 m³ oleju napędowego, nie doszło do zanieczyszczenia środowiska gruntowo-wodnego – zdarzenie z dnia 12.11.2002 na drodze krajowej nr 10 w odległości około 50 m od rzeki Gwdy.

Na wypadek wystąpienia poważnych awarii w siedzibie WIOŚ w Poznaniu oraz podległych Delegaturach w Kaliszu, Koninie, Lesznie i Pile jest wdrożony system całodobowych dyżurów pełnionych przez inspektorów.

Realizując zadania z zakresu przeciwdziałania występowaniu poważnych awarii przedstawiciele WIOŚ uczestniczą w pracach wszystkich powiatowych zespołów ds. ochrony przeciwpożarowej i ratownictwa działających przy starostach powiatowych na terenie województwa wielkopolskiego.

W przypadku wystąpienia poważnej awarii inspektorzy WIOŚ uczestniczą w akcji zwalczania skutków awarii współdziałając z przedstawicielami PSP oraz przedstawicielami wojewody, starostów, wójtów, burmistrzów, prezydentów miast w zależności od charakteru i zasięgu zagrożenia. W ramach działań ustawowych WIOŚ prowadzi rozpoznanie na miejscu wystąpienia poważnej awarii, badania stopnia zanieczyszczenia środowiska, określa charakter i zasięg zagrożenia. W ramach prewencji przeprowadza kontrolę wypełniania wymogów ochrony środowiska przez sprawcę zdarzenia, wydaje zarządzenia pokontrolne, zakazy i ograniczenia w zakresie korzystania ze środowiska, przygotowuje wystąpienia do organów administracji publicznej w sprawie wydania decyzji zobowiązujących sprawców poważnej awarii do przywrócenia środowiska do stanu właściwego. W przypadku braku zidentyfikowanego sprawcy zdarzenia przedstawiciele WIOŚ uczestniczą w czynnościach mających na celu jego ustalenie.

Szczególnym problemem są odpady stanowiące pozostałość po akcjach ratowniczych prowadzonych podczas wystąpienia poważnej awarii. W przypadku braku sprawcy awarii nie ma określonych miejsc do przyjęcia tych odpadów.

Szczególnymi obiektami stanowiącymi potencjalne zagrożenie dla środowiska są mogilniki służące do gromadzenia przeterminowanych środków ochrony roślin i opakowań po nich. W roku 2002 w ramach kontroli planowych skontrolowano dwa mogilniki; w Wagowie, gmina Pobiedziska i w Poznaniu przy ul. Książęcej. Obecnie z inicjatywy Marszałka Województwa Wielkopolskiego podjęte zostały działania mające na celu kompleksowe rozwiązanie problemu mogilników i prowadzące do likwidacji wszystkich obiektów o tym charakterze zlokalizowanych na terenie województwa. Realizacja programu likwidacji mogilników jest przewidziana na lata 2002–2003. Przedsięwzięcie jest finansowane w całości ze środków NFOŚiGW oraz WFOŚiGW w Poznaniu.

W roku 2002, podobnie jak w latach ubiegłych, większość zdarzeń o znamionach poważnych awarii wyniknęła z kolizji podczas transportu w ruchu drogowym, co połączone jest z przedostaniem się toksycznych środków przemysłowych do środowiska w wyniku uszkodzenia autocystern lub przewożonych pojemników. Znacznie mniejsza część tych zdarzeń wiązała się z np. rozszczelnieniem instalacji przesyłowych, technologicznych będących wynikiem awarii na terenie zakładów używających lub magazynujących substancje stanowiące zagrożenie dla środowiska.

Skutkiem ww. zdarzeń było najczęściej zanieczyszczenie gleby i powietrza oraz w nielicznych przypadkach wód powierzchniowych.

5. Podsumowanie

Głównymi problemami ekologicznymi oraz podstawowymi źródłami zanieczyszczeń o decydującym znaczeniu dla stanu środowiska w województwie wielkopolskim są:

- w około 70% gmin brak jest zorganizowanych kanalizacji komunalnych obejmujących teren całej gminy (duży odsetek zwodociągowanych wsi nie posiada kanalizacji), co niekorzystnie wpływa na środowisko gruntowo-wodne,
- zanieczyszczanie wód powierzchniowych powodowane przez nieprawidłową gospodarkę nawozową w rolnictwie,
- zagrożenie dla wód podziemnych i powierzchniowych stwarzane przez nieprawidłową gospodarkę ściekową małych zakładów i warsztatów, które w konsekwencji nie posiadają uregulowań formalnoprawnych w tym zakresie,
- niedotrzymanie wymogów w zakresie emisji substancji do powietrza w wyniku energetycznego spalania paliw i stosowanych technologii (lakiernictwo, odlewnictwo itp.),
- problem niskiej emisji substancji do powietrza zwłaszcza w starej, gęstej zabudowie miast,
- brak zorganizowanej segregacji odpadów powstających szczególnie na terenach zurbanizowanych, brak zorganizowanego systemu zbiórki i w konsekwencji odzysku surowców wtórnych,
- brak opracowanego i zorganizowanego sposobu zagospodarowywania odpadów organicznych,
- brak dostatecznej ilości zorganizowanych punktów unieszkodliwiania, odzysku bądź wykorzystania odpadów przemysłowych i niebezpiecznych, w tym odpadów poszpitalnych, spełniających wymogi ochrony środowiska,

- narastający problem hałasu komunikacyjnego w większych miastach a także na odcinkach dróg krajowych i międzynarodowych przechodzących przez małe miejscowości,
- narastający problem uciążliwych odorów powodowanych przez instalacje przedsięwzięciami różnorodnym charakterze (oczyszczalnie ścieków, składowiska, zakłady o profilu chemicznym, lakiernie itp.).

Ogólnie należy stwierdzić, iż na obszarze województwa wielkopolskiego zauważalny jest niewielki wzrost liczby podmiotów gospodarczych, któremu sprzyja restrukturyzacja i prywatyzacja a także bardzo powolny, ale ogólny wzrost gospodarczy. Obserwuje się zainteresowanie inwestorów zagranicznych i krajowych uruchamianiem nowych podmiotów, niejednokrotnie na bazie istniejących lub likwidowanych przedsiębiorstw.

Mniejsze zakłady, które indywidualnie nie stanowią potencjalnego zagrożenia, w przypadku nie przestrzegania przepisów z zakresu ochrony środowiska łącznie stanowią większą uciążliwość lokalną, niż pojedyncze większe zakłady, które dyscyplinuje się w zakresie ochrony środowiska przez wykonywanie raportów o oddziaływaniu na środowisko dla przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, wykonywanie przeglądów ekologicznych, analiz porealizacyjnych, uzyskiwanie wymaganych pozwoleń (w tym także pozwoleń zintegrowanych), realizację wniosków wynikających z tych dokumentów, jak również przez włączanie służb inspekcyjnych w proces inwestycyjny już od etapu lokalizacji do odbioru końcowego.

Generalnie obserwuje się fakt minimalizowania niekorzystnego oddziaływania na środowisko przez nowopowstające zakłady, co spowodowane jest między innymi wdrażaniem nowocześniejszych technologii, podwyższaniem świadomości ekologicznej, ale także ciągle nowelizowanymi aktami w zakresie wymogami prawnymi w zakresie realizacji takich inwestycji.

Przyczynami interwencji są najczęściej nielegalne działania podmiotów gospodarczych w zakresie ochrony środowiska. Część interwencji związana jest z uciążliwością legalnie działających zakładów, które nie przekraczają warunków korzystania ze środowiska. Przyczyną zgłaszania interwencji bywają także nieporozumienia sąsiedzkie, nierzadko rodzinne.

Najczęściej zastrzeżenia stwierdzone w trakcie kontroli interwencyjnych dotyczyły:

- nieznanomości prawa ochrony środowiska;
- braku urządzeń i instalacji służących ochronie środowiska lub niewłaściwym ich stanem technicznym;
- niedbałą eksploatacją urządzeń i instalacji służących ochronie środowiska;
- nieprawidłowym lub niedostatecznym wyposażeniem technologicznym w szczególności niewielkich zakładów i wyeksploatowanymi urządzeniami technologicznymi (jedną z przyczyn interwencji z zakresu hałasu).

W ostatnim dziesięcioleciu w zakresie ochrony środowiska na terenie województwa wielkopolskiego zauważalna jest stopniowa poprawa. Sprzyja temu dyscyplinowanie zakładów poprzez kontrole WIOŚ w Poznaniu skutkujące często karami pieniężnymi, grzywnami oraz decyzjami administracyjnymi a także organizację służb ochrony środowiska w większych i średnich zakładach oraz podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników tych służb.

Do obszaru, gdzie zauważalna jest poprawa zaliczyć można gospodarkę komunalną w miastach i gminach oraz zakłady o stabilnej sytuacji finansowej. Systematyczna poprawa w zakresie przestrzegania wymogów ochrony środowiska następuje w branży zajmującej się paliwami płynnymi. Nowe stacje budowane są z pełnym zabezpieczeniem środowiska gruntowo-wodnego przed zanieczyszczeniem i dalszą migracją substancji ropopochodnych. Wszystkie te stacje wyposażone są w urządzenia do oczyszczania ścieków, urządzenia do monitorowania stanu środowiska gruntowo-wodnego oraz hermetyzację układów paliwowych minimalizującą w wymaganym stopniu emisję substancji do powietrza. Wiele stacji paliwowych wybudowanych przed rokiem 1995 jest modernizowanych w tym kierunku.

Stała poprawa następuje w zakresie niskiej emisji substancji do powietrza. Spowodowane jest to wymianami źródeł ciepła z węglowych na olejowe i gazowe oraz eliminacją małych kotłowni poprzez podłączanie instalacji ciepłych do istniejących sieci ciepłych.

W zakresie gospodarki wodno-ściekowej powstają lokalne (gminne, wiejskie, miejskie) oczyszczalnie ścieków, buduje się komunalne sieci kanalizacji sanitarnej i deszczowej. Powyższym przedsięwzięciom sprzyja możliwość ubiegania się o dotacje lub niskoprocentowe kredyty udzielane ze strony Wojewódzkiego oraz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

W ostatnich latach znacząco wzrosła ilość nowoczesnych oczyszczalni, również na terenach wiejskich, choć ich ilość ciągle jest niewystarczająca. Problemem pozostaje brak zorganizowanych komunalnych sieci kanalizacji sanitarnych i deszczowych w mniejszych ośrodkach miejskich i wiejskich. Tym samym ścieki

surowe nie są doprowadzane do oczyszczalni, ścieki dowożone transportem asenizacyjnym najczęściej są już zagniłe. W konsekwencji niemożliwym staje się utrzymanie stabilnych warunków pracy na oczyszczalni i osiągnięcie wymaganych efektów. Dodatkowo destabilizacji pracy oczyszczalni sprzyja fakt większej koncentracji zanieczyszczeń w ściekach na skutek znaczącego obniżenia zużycia wody na jednego mieszkańca.

Problem hałasu komunikacyjnego rozwiązywany jest przez budowę obwodnic oraz ekranów akustycznych przy najbardziej ruchliwych arteriach miejskich i drogach przelotowych. Zdecydowanie większe nasilenie inwestycji w kierunku obniżenia poziomu hałasu komunikacyjnego stwierdza się w większych aglomeracjach miejskich.

Najwięcej zaniedbań obserwuje się w gospodarce odpadami komunalnymi i przemysłowymi. Poza większymi miastami w województwie wielkopolskim dominują niewielkie składowiska gminne. Składowiska wybudowane dom połowy lat 90-tych (i wcześniej) i eksploatowane do chwili obecnej nie posiadają prawidłowych zabezpieczeń przed niekorzystnym oddziaływaniem na środowisko gruntowo-wodne (brak zabezpieczeń podłoża, urządzeń monitoringowych, systemów zbierania i oczyszczania odcieków itp.), a na większości obiektów brak jest, instalacji odgazowujących.

Pozytywne działania zaczyna obserwować się w gospodarce odpadami przemysłowymi i niebezpiecznymi. Na obszarze Wielkopolski budowane są m.in. spalarnie odpadów poszpitalnych, zlokalizowany jest spełniający wszystkie wymogi Zakład Utylizacji Odpadów w Koninie, składowisko odpadów komunalnych dla miasta Poznania oraz składowisko odpadów azbestowych w Trzemesznie.